

To je Novemu mestu prinesla osvobodilna fronta!

Groze in trpljenja, ki sta ju po 8. septembru doživela Novo mesto in okolica pod strahovladno rdečih osvoboditeljev, po njihovem sramotnem begu pred nemško vojsko, v kratkih vrsticah ni mogoče popisati. Ljudje, ki so preživeli katastrofo dolenske prestolnice in bile priče komunističnih zločinov, ropov in nasilij, so še vedno pod vtisom teh edinstveno groznih dni.

uradnika Vзајемne zavarovalnice iz Novega mesta, Pavlica Jožeta, višjega računskega inšpektorja z Grma, topliškega občinskega tajnika Armentija, Perovška I., brata Mukec iz Malega Slatnika, Zajca Antona, posetnika, Podražja Jožeta in še neko, do sedaj neznanu osebo.

Ljudje, ki so se zatekli pred komunističnimi ustrahovalci v Novo mesto, s solzami v

star 40 let; Jurak Anton, dijak, star 19 let; Ourednik Jože, star 20 let; Perič Alojzij, star 25 let; Kumer Franc, star 28 let; trije neznaní vojaki; Jerič Alojzij, star 35 let; Tičar Martin, star 39 let.

Padli junaki — borci

Ko se spominjamo teh žrtev, je naša dolžnost, da se spomnimo tudi junakov-borcev, ki so padli v svetem boju proti komunizmu.

Med njimi so najboljše fantje iz Krške doline, ko so se že pred dvema letoma pridružili legionarjem in vztrajali kljub vsem preganjanjem.

Skupina, ki je v svojih vrstah zbrala že dva bataljona domobrancev, je v številnih bojih in zmagah proti komunistom izgubila do zdaj 21 fantov.

Njihova smrt je fante še bolj strnila in jih združila v trdnem zaupanju in veri, da bodo masčevali smrt svojih zvestih prijateljev in vse zločine po naši domovini.

Ti junaki so bili: 9. sept. 1943 Umek Alojzij na Hruščici; 5. okt. 1943 Rudolf Prankovič, Krško (bolnišnica); 7. okt. 1943 Martin Znidaršič, Kostanjevica; 7. okt. Josip Jarc, Brežice (bolnišnica); 8. okt. 1943 Franc Bende, Brežice (bolnišnica); 8. okt. 1943 Drago Rogelj, Brežice (bolnišnica); 2. okt. 1943 Stanislav Gorišek, Kostanjevica; 2. okt. 1943 Franc Pavlič, Kostanjevica; 22. okt. 1943 Josip Berkopec, Čepelje; 22. okt. 1943 Janez Znidaršič, Čepelje; 22. okt. 1943 Josip Klemenčič, Celje (bolnišnica); 23. okt. 1943 Leopold Debevc, Kostanjevica; 24. okt. 1943 Alojzij Levčar, Brezje; 25. okt. 1943 Franc Bakšič, Brežice (bolnišnica); 29. okt. 1943 Anton Udovč, Trbovlje (bolnišnica); 29. okt. 1943 Franc Smrekar, ranjen, utonil; 16. okt. 1943 Pirc Jože, roj. 1. marca 1914 v Čučliji mlaki pri Skočjanu, Per Anton, Drnovšek Milan, padli pri obrambi Novega mesta; Bahovec Jože in Zonta Ivan, ponesrečila 17. nov. 1943.

tako grozne dni, da se mnogi še danes niso otresli prestane groze in strahu.

Komunisti še vedno skušajo izvajati po vaseh prisilno mobilizacijo, kateri pa se ljudje temeljito izmikajo. Tako se je zgodilo, da so komunisti hoteli mobilizirati fante v Stavči vasi, ki so jo z vseh strani obkolili, samo pri Krki ne. Toda fantov niso dobili. Preplavali so Krko in zbežali. Tako je navdušenje za »osvobodilno« gibanje na Dolenskem.

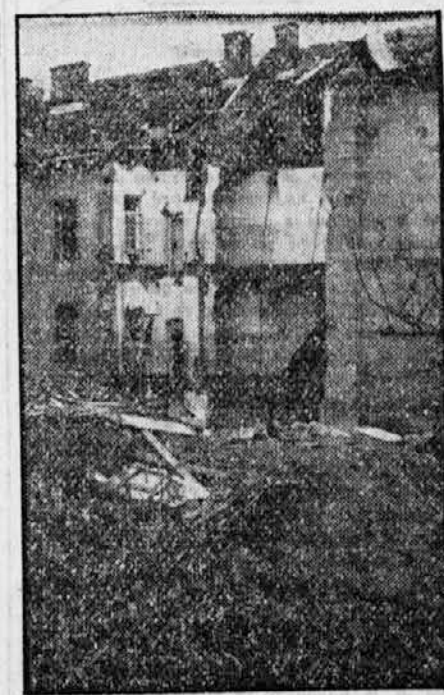
V Novo mesto prihaja dan za dnem vedno več prisilnih mobilizirancev, ki se prijavljajo domobrancem in stopajo v njihove vrste. Komunisti se pa maščujejo nad njihovimi svojci, jih ropajo in celo pobijajo. V noč od 4. na 5. november so komunisti ubili v Orehku Ovnikovo hčerko. V isti noč so komunisti porušili most pod straškim klancem pri Dol. Mokrem polju.

Izpodleteli napadi na Novo mesto

V noč od 12. na 13. november so komunisti izvedli svoj prvi napad na Novo mesto. Vdrli so do postaje Bršljin in tam zažgali pri Langerju lesene barake in gospodarsko poslopje. Posebno močno so streljali to noč na črti Smihel-Gotna vas-Kandija. V Gotni vasi so postavili strojnice v zvonik in z njimi streljali v postojanko na Grm. Streljanje je doseglo višek med 10. in 11. uro ponoči. Po ostrem protinapadu so se morali umakniti proti Skrjančemu in v gozd.

Na drugi strani mesta pa so domobranci izvedli izpade proti St. Petru in po bojih so kmalu očistili ta teren. 13. novembra zvečer je komunistična krogla smrtno zadela aktivnega letalskega narednika Drnovška Milana iz 8. čete. Padel je na položaju na Drski. Fantje so se pri napadu slajno držali.

Po teh neuspehih so komunisti 14. novembra poslali v Novo mesto »parlamentarce« iz

V ženski bolnišnici je našlo smrt 16 ljudi

Posebno boli komuniste to, da se je v Novem mestu prijavilo čez tri sto domobranskih prostovoljcev, iz Trebnjega in Žužemberka pa jih je prišlo okrog pet sto.

Tudi jih silno boli, da jim uhajajo »tovariši« v vedno večjem številu. 15. novembra se je n. pr. na Drski predal domobrancem Novomeščan Jerman Franc, po poklicu tapetnik. Na konju in z orožjem je prijel k domobrancem.

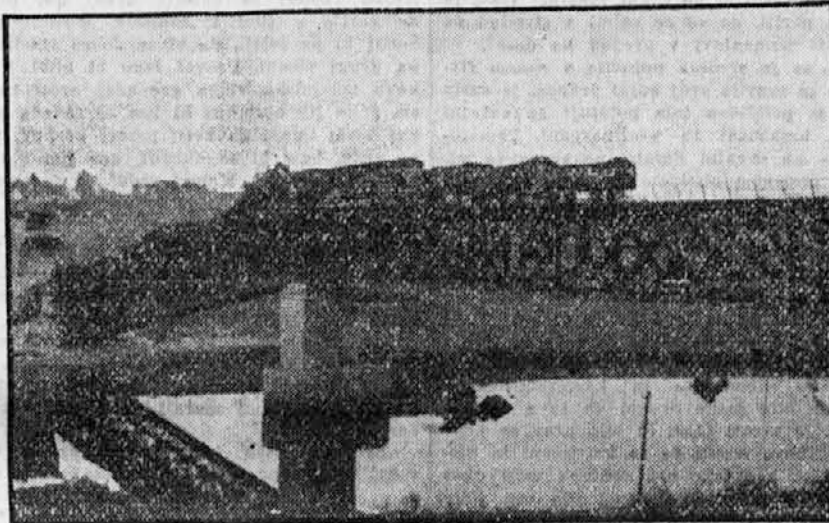
Prav v teh dneh, ko so razmere narekivale najstrožje izpolnjevanje vojaških in policijskih predpisov, je zaradi sumljivega gibanja okrog vojaških postojank padlo nekaj oseb, ki se niso ustavile na klice: Stoj! Zaradi teh neuspehov so komunisti divjali po vaseh in se znašli nad nedolžnim ljudstvom. Med njihovimi tolpami vlada nevolja, zlasti zaradi prehrane. Ljudje že sami nimajo ničesar, zato jim ne morejo ustreči niti pod grožnjo s kopitom.

Skrb oblasti za Novo mesto

Razumljivo, da po vseh takih dogodkih v Novem mestu življenje še ni prišlo na stari tir. Oblasti, ki so zaupale v najtežjih časih vodstvo novomeške občine novemu županu dr. Zdravku Kalanu, imajo mnogo skrbi in dela. General Rupnik, predsednik pokrajinske uprave, je za prvo pomoč dal mestu in okraju milijon lir podpore. Poseben odbor je samo v Novem mestu razdelil med najbolj potrebne okrog 100.000 lir. Iz tega fonda so prejeli plačo tudi uradniki, ki so bili zadnje mesece brez vsakih dohodkov.

Občinski urad se zdaj nahaja na Trdnovi cesti okraj mesta. Za prehrano mesta je oblast ukrenila vse potrebno.

Poleg drugih težav ima občinska uprava mnogo skrbi z razsvetljavo in z vodo. Sele pred tednom je dobilo Novo mesto elektriko, prej pa so se Novomeščani zadovoljili s svečami in petrolejkami.

Železniški most med Novim mestom in Kandijo, uničen po komunistih

Drnovšek je padel v okolici Smihela. Dobil je strel v glavo. Bil je med najboljšimi fanti in je preživel dneve groze v zaporih v Grosupljem, Trebnjem, Breitenau. Birčni vasi in bil skupaj s pok. prof. Kekom.

Uničevanje narodnega premoženja

Za pobeglimi komunisti pa so ostali v Novem mestu in po vsem Dolenskem še drugi žalostni in kričeči sledovi, ki bodo še leta in leta pričali, kako so komunisti pod krinko »osvobodilnega« boja načrtno uničevali slovensko narodno premoženje.

Navajamo le najvažnejšo škodo: samo na nepremičninah je v Novem mestu okrog 40 milijonov lir škode. Komunisti so v Mestni hranilnici odnesli 1.900.000 lir gotovine, v Ljudski posojilnici 145.000 lir, v mestni blagajni 26.000, v Prehranjevalnem uradu 32.000 lir, na železniški postaji okrog 100.000 lir uradne gotovine itd.

Celotne škode v Novem mestu in v okolici sploh ni mogoče ugotoviti, tako velika je. Komunisti so n. pr. v času, ko so se mnogi Novomeščani umaknili iz Novega mesta, izpali mnogo trgovin in obratov skoraj do golih sten. Tako so na pr. odnesli iz Medicove trgovine za okrog 8 milijonov lir blaga, trgovino Kastelo so oropali za okrog pol milijona lir; prav tako obe lekarni in druge trgovine ter obrate. Docela so opienili Krajčovo knjigarno, iz njene tiskarne pa odpeljali vse stroje in zaloge papirja, tiskarskega in drugega blaga.

Najvidnejši sledovi »osvobodilnega« boja so na železnici. Krasni železniški most je porušen, ker je tako zapovedalo komunistično vodstvo s posebnim ukazom »general« Jake Avčiča in politkomisarja Vita Kraigherja. Komunisti so razstrelili most, da se je srušil v Krko, z njim pa cel vlak. Škoda na železniškem omrežju in na postaji je neprecenljiva. Samo pri prvem novomeškem predoru je uničenih 5 železniških strojev, s katerimi so komunisti zaprli promet skozi viadukt. Proga od Novega mesta do Uršnih sel je popolnoma uničena. Komunisti so ukazali delavcem, da so žagali tramovje, pragove pa požgali.

Prave slike o gospodarski škodi v Novem mestu še ni mogoče podati. Potniki, ki jih opravi zadržje v mestu, se lahko prepričajo, da je škoda ogromna, tako ogromna in obširna, da je v kratkem času ne bi moglo ugotoviti niti največnejše gospod. komisije. V mestu in okolici so komunisti odpeljali skoraj vso živino, živež, obleko itd. Vse to jim seveda ni služilo, kajti na svojem sramotnem begu z badoglijevci so morali blago pustiti uničenju.

Življenje v novih razmerah

Po vseh teh dogodkih, ko so Novomeščani prestali toliko groze, se je Novo mesto močno zresnilo. Še celo taki, ki so 10. septembra sramotili mirne legionarje, odhajajoče iz Novega mesta, so se razveselili, ko sta prišli v mesto nemška vojska in domobranci skupina.

Z njihovim prihodom se seveda življenje ni moglo vrniti v nekdanje redne razmere, kajti komunisti so pripravili Novemu mestu

Dužne vasi: 8-letnega Zagorčevega Francka. Po tem otroku so pod »častno« besedo sporočili, da se ob vdaji ne bo nikomur nič zgodilo! Novomeški domobranci besede »vdajaj« ne poznajo. Med njimi so tudi mnogi, ki so našli iz komunističnih ječ, v katerih so jim pokojni profesor Kek, Grile, Sonc, Verlič in drugi kazali pismena potrdila, da so amnestirani, pa le ležijo njihova trupla pri Birčni vasi.

Slika s kapitlja v Novem mestu

Na vabilo so domobranci odgovorili s krogami in bombami. Polkus napada na mesto je komuniste drago veljal. Padlo jih je na desetine. Pri Grmu je padel med drugimi komunistični poročnik Kroneger, pri Smihelulu pa Tratar Anton.

Kasteljeva ulica in njeno največje žalostno lice

Pogled na Florjanov trg

Tokrat priobčujemo poleg fotografij o sedanjem stanju mesta še podatke o najvidnejših sadovih »osvobodilnega« boja in njegovih posledic v Novem mestu.

O razmerah v novomeški »republik« je naš list že poročal. Takrat še mnogi Novomeščani niso verjeli ljudskim govoricam o komunističnem zlu. Novo mesto je moralo samo doživeti — kakor mnogi drugi slovenski kraji — bridko preizkušnjo, in šele po tej je spoznalo zmoto.

Nad tisoč pet sto ljudi, legionarjev in njihovih svojcev, se je 9. septembra zaradi izdajalske zveze generala Ceruttija in slovenskih komunistov umaknilo iz Novega mesta. Zatrjevanje komunističnega vodstva o splošni amnestiji je mnoge premotilo, da so ostali na domovih v trdni zavesti, da jim komunisti ne morejo ničesar oditi, zato tudi nič zalega storiti.

Takoj prvo noč po prihodu v Novo mesto pa so komunisti že zapirali prof. Keka in nekaj drugih poštenih Novomeščanov ter jih vrgli v sodnijsko ječo. Po številnih nasiljih in ropanjih so pričeli tudi z aretacijami vseh mogočih ljudi, ki so jih ob bombardiranjih pustili zaprte v ječi.

Kako so ravnali z ujetniki, so se lahko Novomeščani prepričali dne 13. septembra, ko so komunisti vodili v ječo tajnika na novomeškem glavarstvu Vebeta. Z dvignjenimi rokami in z okvaljenim obrazom je moral iti po novomeških ulicah. Vpil je od bolečin in klical na pomoč.

30. septembra so vse novomeške jetnike — okrog 80 po številu — odpeljali v vlažne kleti požgane graščine Breitenau. Od tod so jih odgnali v šolo v Birčni vasi.

Nekdo, ki je kot obsojenec zbežal komunistom in bil v zaporih v Birčni vasi, pripoveduje o teh žalostnih dogodkih med drugim:

Umor za umorom

»Pred nemško ofenzivo nas je bilo v zaporih okrog 80. Od teh so jih nekaj izpustili. Dne 22. oktobra sem bil navzoč pri ustrelitvi graščaka Fabjančiča z Ruperč vrha, Mimice Golobove in še nekega starega moža. Ustrelili so jih blizu Lakence. Pokopati oziroma zagrebati v neko jamo smo jih morali obsojenci sami. V jami je ležalo že okrog 15 trupel in med njimi sem spoznal tudi pokojnega profesorja Keka. Fabjančičeve srati je kriv 50 letni Smrekar iz Birčne vasi, oboedbo pa je izvršila tovaršilska Vida Rbezel iz okolice Kostanjevice. Obsojence je vozil iz zaporov Petrič mlajši iz Novega mesta. Na smrt obsojene so zapirali pri Bezeletu, pazili pa so nanje Tršina Lojze in Pelko.

Do sedaj je zanesljivo ugotovljeno, da so komunisti pomorili naslednje ljudi:

V Breitenau 8. oktobra zvečer Červana, posestnika iz Podgore pri Prečni, Jakoba Franca in Ivana, oba iz Stične, in tajnika na novomeškem glavarstvu Vebeta.

Glavni trg s svojimi ruševinami

Dne 20. oktobra zvečer so ubili 8 ljudi: Jurija Verbiča, čevlarskega mojstra iz Novega mesta, Grlica Alojzija, trgovca s čevlji, dr. Arka Ludvika iz Brež pri Ribnici, Stitara Jerneja, mizarškega mojstra iz Smihela, posestnika Polanca, Selaka I. iz Smarjete, Mikuža Jožeta iz Idrije in še eno osebo, katere ime pa ni znano.

Isto noč so pobili štiri Kočeverice, dva Kočeverjarja in neznanega moža iz Grosuplja. Naslednji dan so nekje pri Birčni vasi ubili še 10 oseb: prof. Keka, Sonca Viktorja,

Kastelic Franco, posestnik in gostil., star 53 let; Kastelic Jožica, hči, stara 22 let; Kastelic Danica, hči, stara 18 let; Kastelic Drago, hči, stara 24 let; Obrez Ivan, gostil., star 44 let; Šmajdek Martin, sin davč. četa, star 19 let; Dragman Jože, star 21 let; Strahman Anton, star 16 let; Fink Anton, star 15 let; Klemenčič I., 12 neznanec; Žiberna Vladimir, arhitekt, star 28 let; Sašek Alojzij, star 40 let; Hočevar Jože, star 32 let; Okorn Franc, orožnik, star 44 let; Regina Jože, star 20 let; Turk Jože, star 34 let; Šiška Franc,

Knoblehar - veliki božji in zemski popotnik

V založbi »Ljudske knjigarn« je nedavno izšla pomembna knjiga o našem največjem misijonarju, velikem svetniku in velikem Slovencu, ki jo je vzorno napisal dr. Franc Jaklič. Pisec je pregledal in predelal obširno in raztreseno gradivo, ki mu je moglo priti v roke, ter nam orisal pristno in polnokrvno podobo tega čudovitega moža, ki ga je božji klic popeljal daleč tja v temne in nevarne afriške pragozdove. Posebna zasluga pisca je, da nam je dal moderen življenjski, ki upošteva vso božjo in človeško plat velikega misijonarjevega življenja, to pa vse na podlagi trdnih zgodovinskih in zemljepisnih dejstev ali vsaj najbolj pametnih razumskih zaključkov. Tako je treba sestavljati življenjski mozaik mož, to je prava metoda! Ravno po tej metodi smo namreč dobili najlepše — in kar je daleč bolj važno — najbolj resnične življenjske portrete božjega in zemskega. (Tu bi samo za primer omenili življenjski arševski župnika, ki ga je napisal v imenitnem, tudi v literarno izbrusjenem slogu abbe Trochu.) Tako knjigo bo moral vzeti v roke tudi današnji, že po naravi in pod vplivom modernega okolja k skepsi nagnjeni bralec, ki bo takoj začutil, da nima pred seboj življenjske pisane stare vrste, prepletene z legendarnimi pajčevinami in navdihnjene z neiskreno vneto oboževanja in poboževanja.

Iz te knjige smo ponatisnili odlomek, ki morda za Knobleharjevo podobo ni ravno značilna, vendar po svoji zanimivosti ustreza namemu našega lista.

Kot predstojnik novega misijona bi bil Knoblehar rad spoznal njegovo ozemlje in prebivalstvo. Rad bi bil vedel, na kakšen način in kako daleč se more priti v svobodno deželo črncev. Želel je doznati, kje bi se dale ustanoviti misijonske postaje. Pa tudi kot znanstvenik se je zanimal za te neznane kraje. Sklenil je torej potovati po Belem Nilu. Vsak november, ko začne pihati polnočni severnik, je hartumski upravnik Sudana poslal več ladij z vojaštvom proti jugu, da oskrbi egipčevsko-sudanske vojaške in trgovske naselbine z vsem potrebnim. Z ladjami so se peljali tudi trgovci, ki so pod njegovim pokroviteljstvom zamenjavali steklene bisere, najbolj priljubljeni okras črncev, za slonove okle. Knoblehar si je pod zelo trdimi pogoji izposodil od mohamedanskega trgovca potreben denar, vzel od hartumskega upravnika jadralno z moštvo v najem in si najel zanesljivega Berberineca za njenega vodnika. Ime mu je bilo Sulejman Abu Zaid. Pri gojenjih je pustil o. Kajetana Zaro in enega jezuitskega redovnega brata ter se z o. Pedemontom in Vincem ter nekaj služabnikov odpeljal 13. novembra 1899 ob dveh popoldne proti jugu. Turški in arabski trgovci so neradi videli, da grede misijonarji z njimi, ker bodo marsikaj zvedeli o njihovem ravnanju s črnci. Vsega skupaj je bilo 7 ladij. Znanstveni spremljevalci Ismail-paša, kakor Werne, D'Arnaud (Darnó), Thibaut (Tibó) in Sabatier (Sabatje) so proučili Bell Nil daleč dol do 4. stopinje. Njihovi zapiski so pa bili v marsičem netočni. Knoblehar jih je popravil, pa tudi prišel po neki nekoliko dalje.

Kako je Knoblehar potoval?

Prve noči je močan severnik gnal visoke valove; ladje so se zibale, vendar so še dobro spali. Zjutraj je bilo tako hladno, da so se morali ogniti s plašči. Ladje so šle druga za drugo. Knobleharjeva ladja, ki je bila okrašena z avstrijskim orlom, je pa kmalu prehitela druge, ki so imele na jamboru turški polumeseček. Zvečer so se ustavili ob gozdu mimó. V tihi noči so se slišali kriki štorke. Ladjarji so peli svoje otočne pesmi, katerim se je tulenje hijen z drugega brega dobro prilagalo. Tisto noč so prvič zagledali ozvezdje Južni križ, ki se vidi samo v južnih krajih. Drugo jutro ni bil severnik več tako močan. Desni breg, ki je vsekoli višji kakor levi, je porasel z gostimi gozdi mimó. Ovijske z lepimi listi jim plezajo ob debelih. Tu in tam je bila zemlja obdelana. Oblast Egipta se je takrat nehala na levem bregu pri 13. stopinji in 20 minut, na desnem pa pri 12. stopinji in 10 minut severne širine. Na levem bregu bivačo nato perne poldruge stopinje arabski Bákara, na desnem pa čez več kot tri stopinje črnci Dinka. Otoke Nila so pa poselili Siluki. Bákara in Dinka so v tistem času pasli svoje črede

v notranjosti dežele, kjer je bilo po deževni dobi dovolj vode. Obala je bila zapuščena, do 28. novembra na njej skoro niso videli žive duše. Pač pa so jih prišle pozdravit prve opice s sivorjavo dlako in črnimi obrazki.

Dne 15. novembra ob dveh popoldne so se ladje ustavile pri pristanišču Wood Se-lajé. Popravljali so vrvi, jadra in vesla in kupovali nove zaloge. Eden ladijskih vojakov je zgolj za zabavo zažgal zamorsko koč, v kateri je bil samo šestleten deček. Tako se je opek, da je — kakor so nazaj gredé zvedeli — nekaj dni nato v velikih bolečinah umrl, čeprav ga je Vincé skušal rešiti. Knoblehar pripominja: »Za to krutost se pa niso nič bolj menili, kakor če bi bil vojak spekel pišče.«

Na obeh bregovih, ki sta pa zelo daleč vsakebi, so videli mnogo živali in ptic. Opice so se igrale in tekale po drevmu in po tleh. Vodne ptice so v velikih jatah stale ob bregu in se oglašale, ko so se vozili mimo. Privozili so k pragozdom, ki silijo prav do reke in tudi na otoke. Pisani ptiči so jim vreščali nasproti. Povodni konji so jih smreč pozdravljali, dvigali glavo in hrbet iz vode, potem se pa sunkoma poganjali v glehino in valovili vodo. Ob eni popoldne 19. novembra je zabučal vihar, ki je hotel prevrniti ladje. Na eni je zlomil največji jambor; tesarji so pa posekali drevo in naredili novega. Med tem časom je šel Knoblehar z nekaj ladjarji na otok, porastel z visoko travo, iz katere so vzletavale goste, škorklje, ibisi in druge ptice. Zabe so glasno regljale. V suhih tleh so videli sledove bosih nog; na severnem delu otoka so šli ti sledovi v razne smeri. Prispeli so do čisto prazne vasi; po kočah je še gorel ogenj in pričal, da so črnci pravkar zbežali. Koče so bile zelo majhne, zgrajene iz drobnih debel in iz stebel dure. Pred vsako kočjo je bil majhen, smrečen prostor z glinastim možnarjem, zakopan v zemljo. Pobeželi vaščani so vse svoje bomo orodje pustili v kočah. Ladjarji so zdaj vse vprek kradli; eden je iz same objestnosti razbil glinasti možnar. Knoblehar je vse pognal iz vasi.

21. novembra so se pripeljali med rajsko lepe otoke z bujnim rastlinstvom. V plitvinah so jih pozdravljale vodne cvetice. Ljudje in povodni konji, ki se hodijo ponoči past, so si do reke napravili zavite steze. Drugi dan se je pokrajina zelo spremenila. Otoki so bili pokriti le z bičkom in grmi ambadža. Razgled se je razširil. Dan nato so v modrikasti daljavi zagledali na desnem bregu stožast hrib Niumar in tri druge za njim. Knoblehar je šel nanj. Ogromni skalnati skladi ležijo drug na drugem; med njimi raste visoka trava in drugo zelenje. Pot po teh skalah je bila naporna. Spotoma niso videli niti ene živali, ker je bilo silno vroče; od skal je kar puhtelo. Z vrha je tak razgled, kakor če bi človek gledal na morje: v okroglem obzorju sama ravnina, porasla z mimozami. Samo na jugozahodu se vleče nizko hribovje. Iz ravnine se svetlika mogočni veletok. Ponekod se vidi visok dim: z njim si črnci javljajo prihod trgovcev, da morejo pravočasno zbežati. Od sonca razbeljena gora, smrtina tišina, mrtva ravan; srce nehoti postane žalostno. Pot navzdol je bila še hujša, morali so iti bos. Včasih se jim je zdelo, da grede po žerjavci. Proti ladjam je bilo treba hiteti, ker so že dajale znak za odhod.

Pripeljali so se do zelenih, plavajočih otokov bička. Na nekaterih so mirno stale bele čaplje; ko je plula ladja mimo njih, so le malo dvignile glavo. Potem so se ob neki menjavale planjave in tamarindovi gozdi. V vroči sopolari so gledali privide dreves in drugih predmetov. Prišli so blizu gore Tefafan, kjer se Beli Nil obrne naravnost proti severu.

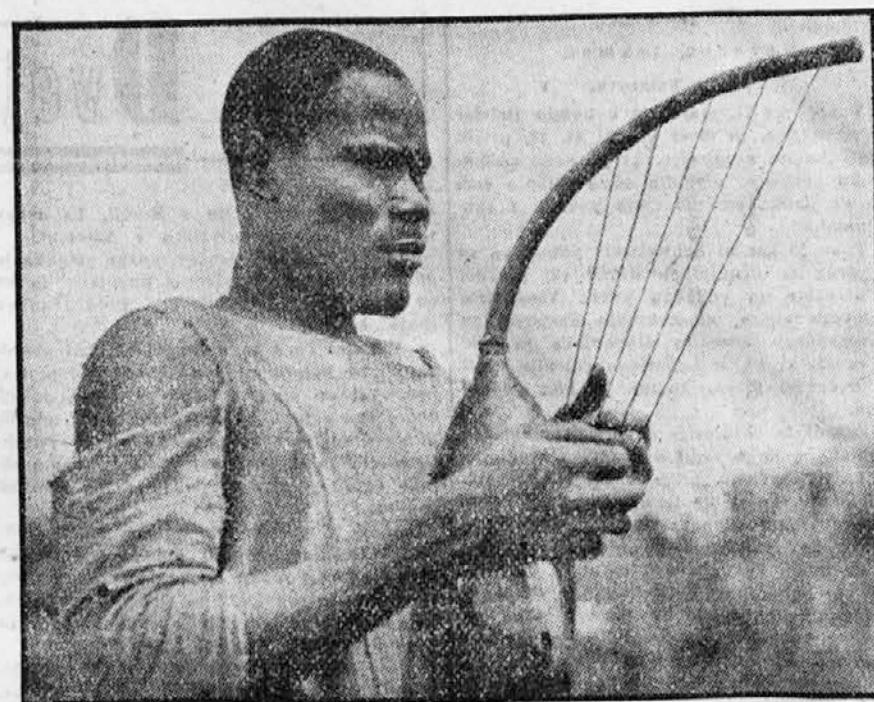
Dne 27. novembra so prišli do strnjenege ozemlja Silukov. Praviijo, da imajo 7000 vasi. Stanujejo ob reki dol do jezera (No). Dežela je silno gosto naseljena. Siluki so dobri kmetovalci in pastirji in od vseh črncev najbolj omikani. Ob reki se vidijo njihove velike, lepe njive fižola, sezama, zlasti pa dure. O njihovi veri ni do sedaj še nič znanega. V vsaki vasi je obzidano drevo, na katero obešajo lepota; morda mu izkazujejo božjo čast. Svoje rajne pokopavajo, dočim jih drugi črnci privežejo na posušeni biček in vržejo v reko. Ladje so obstale na levem bregu. Tolmač Mohamed Aga iz rodu Dinka je šel na breg, a so ga spodili, nakar so ladje zopet odplule. Vnovič so pa obstali, ko so za jezerom zagledali več Silukov s suileami. Tolmač jih je šel vprašati, ali prodajo nekaj volov za steklenino. Domenili so se in Siluki so hiteli po vole. Ko so jih pri-

gnali, so se prijazno menili, ladjarji so pa pobili in razsekali vole. — Prestolnica Silukov je Denab na 10. stopinji v zelo rodovitni okolici ob Belem Nilu. Prej je bilo Haled Kaka glavno selišče. Da podnebje tu ni škodljivo, dokazujejo zelo vitke, pa mišičaste, krasne postave Silukov. — Tudi pri njih se dobi slonova kost, a si jo je pridržal kralj; njemu je treba vse oddati.

Naslednji dan so pripeljali v šiluško vas Van. Tu pa niso bili črnci nič plaši, moški in ženske so prihli k ladjam. Ženske so bile oblečene, moški pa ne; potreseni so bili s pepelom in rjavo pobarvani. Imajo eno do šest žen, ki vsaka biva v svoji koči, kadí tobak in opravlja hišna in poljska dela. Zakonsko nezvestobo kaznujejo s smrtjo. Moški oskrbujejo živino, hodijo na lov in ribolov ter so večji del leta združeni. — V vasi so se ladje oskrbele z mesom, perutnino in stročjim sočivjem.

Vse popoldne 2. decembra so se vozili ob nizkih bregovih, ki so tako daleč vsakebi, da se komaj vidijo. Voda teče zelo počasi in se deli v več strug, ki so pa daleč proti sredi pokrite z rastlinjem. Iz globin rastejo lokvanji. Njihovi spežno beli cvetci plavajo na površini; ob sončnem vzhodu se v rosi razprostoro. V teh krajih imajo Siluki v suhem času izvrstno pašo. — Ta dan so pripeljali do izliva reke Sobat, ki priteče od jugovzhoda, iz ozemlja naroda Gala, in teče nekaj časa tudi skozi ozemlje Dinka. Njegova voda je zelo pitna.

3. decembra so zagledali v gozdu mimoz, ki pa niso imele listja, čredo žiraf. Visoko nad drevesje so dvignile svoje glave. Videli so tudi 18 slonov, ki so se mirno pasli in zložno obračali. Ko so opazili ladje, so dvignili

Umetnik, ki nima za seboj glasbene šole. Iz kože zebuja in trdnih rastlinskih vlaken si je črnce sestavil harfo, s katero spremlja svoje preproste pesmi, katerih motivi so posneti po naravi: po ptičjih glasovih in po večnem šumljanju potokov in rek

Dne 10. decembra so se pripeljali do ozemlja rodu Kječ, ki se hranijo predvsem z ribarstvom. Njihove vasi so majhne, njihove kočje posebno slabe; zaradi rib je v njih silen smrad. Ženske in dečki so mnogo na vodi; če pa zagledajo ladjo, se na svojih lahkih čolnih hitro razbežijo. Slonovih okel so prinesli le malo prodat, ker je neki ve-

polna zrnja kakor mak. To zrnje sušijo in drobijo v možnarjih; iz njega kuhajo okusno kašo. — V Angvemu biva poglavar rodu Kječ, ki pa nima dosti pravice. Pred dvema letoma je umrl prejšnji poglavar, ki je imel z belimi trgovci dobre zveze. Prigovarjal je ljudem, da so nosili slonova okla na prodaj. Pri prodaji je bil navadno sam zraven, da je šlo vse v redu. Ko je umrl, so trgovci pomagali njegovemu sinu do vrhovne poglavarjeve časti; da bi v ljudih zbudili strah, so ob izvolitvi streljali z ladijskimi topi. — Ko je sedanji poglavar zagledal misijonarje, je neprestano hodil za njimi, ker jih je imel za posebno vplivne čarovnike. Zlasti se je držal o. Pedemonta, ki je imel dolgo, že čisto belo brado in pa očali. Prosil jih je, da bi mu pomagali do uresničenja teh štirih želj: da bi imel mnogo otrok; da bi pomrli vsi tisti, ki so mu umorili očeta in ki so pred tremi meseci njemu zadali veliko rano na glavi; da bi se mu rana zacelila in pa da bi zmagoval nad sovražnimi rodovi. Knoblehar mu je dal izmiti rano, ki je širila velik smrad, in nanjo deti zdravilo. Tudi za naprej so mu dali zdravilo. Na povratku so ga dobili popolnoma zdravega. Mož jih je zdaj tudi prosil za kakšen čarovni predmet. Knoblehar mu je obziral Marijino svetinjo in mu obljubil, da mu bo ta Gospa pomagala, če se ji bo zaupno priporočal. Nato jih je poglavar spremil do meje svojega ozemlja. Precej slonovine so dobili.

Za božični dan so prispeli k rodovoma Hellab in Bor, ki sta stranski veji rodu Dinka. Hellab bivačo na levem bregu, Bor na desnem. Misijonarji so se slovesno spominjali Kristusovega rojstva. V znak pozornosti do njih so tudi druge ladje obešile svoje zastave s polmesecem. — Rodova Hellab in Bor sta bolj prijazna in dobrovoljna. Stanujejo v velikih vash. Pečata se z živinorejo. Ko so zagledali ladje, so hitro pokrili mladino, da bi je trgovci ne uropali. Slonove kosti so pa prinesli mnogo napredaj.

Zapadno od njih stanujejo rodovi, ki govorijo enak jezik. To so Dunije, Gva, Atvót, Vaja, Madar, Lov, Arol. S Hellabi se večkrat udarijo.

27. in 29. decembra so imeli najvišjo toplino na vsem potovanju: 40 stopinj Celzija v seneli.

Beli Nil teče tudi tu v mnogih strugah in je mestoma zelo plitev. Ladje je bilo treba vleči in riniti. Tudi domačini so priskočili in se z ladjarji krepko upirali v bok ladje.

Novo leto 1899 jih je pozdravilo z močnim dežjem, z bliski in gromom, čeprav je bilo do deževne dobe še daleč. Drugi dan so po dolgem času zopet zagledali goro. Bil je to Njerkanti, ki s svojimi granitnimi skalami nekako na 5. stopinji kipi iz ravnine. Rod Čir se poleg pastirstva peča tudi s poljedelstvom in ne zaostaja dosti za Siluki. Zaradi kraje živine so si vedno v sporih. Tatu usmrtilo na mestu s sulico. Dne 3. januarja je prišel h Knobleharju poglavar iz vasi Bado ter ga povabil, naj se za stalno naseli med ljudmi. Knoblehar mu je obljubil, da jim bo drugo leto pripeljal može, ki bodo stanovali pri njih in jih učili vsega koristnega; potem si jih nasilni tuje ne bodo več upali nadlegovati. Poglavar je večkrat ponovil to povabilo. Z ladje so gledali lepe njive sezama, boba in dure. Povratne ti črnci nimajo, razen buč, ki pa niso debelejšje od kumar. Vsem popotnikom, ki želo dolgo niso užili nobene zelenjave, so zelo teknila. Knobleharja so presenetili kozolci-samei, ki v njih čirali sušijo sezamovo bilje. Spomnil se je na domače kraje, kjer jih je že v mladosti gledal.

Zamorska lepota, ki si je že nekoliko ogledala našo omiko

rilice in brizgali vodo v zrak, mahaje s svojimi velikanskimi uhlji. Na glavi in hrbtu so jim sedele bele čaplje. — Na levem bregu so zopet videli šiluške naselbine, nad katerimi so negibno stale visoke palme. Natančno proti jugu so zagledali goro, ki je imela več ostrih vrhov.

Od izliva Sobata je obala Belega Nila proti zahodu in jugu do 7. stopinje zopet popolnoma drugačna. Gozdov ni, marveč jo pokriva do poltretjega metra visok in tako gost, trd in bodljest biček, da je skoraj nemogoče priti skozenj. Tudi plovbo ovira. Za njim so črnci precej varni pred napadi z reke. Ob lakoti uživajo njegovo seme. Tu bivačo Neurei in nekaj rodu Kječ. Jezero No je bilo takrat majhno. Tudi na levi strani Gazeline reke, ki se zlija v to jezero, je pokrajina močvirna in polna jezer in jezer. Do tedaj še ni bila raziskana.

Beli Nil se južno od jezera No cepi v sto strug in dela nešteto ovinkov. Če plove več ladij, včasih vidijo zadnje, kako grede prednje ravno v nasprotno smer. Kadar reka naraste, se tako razlije, da je vse skupaj eno samo jezero.

Ko so se nekaj časa vozili, so Siluki že bolj prinášali slonovino. Kraljeve prepovedi torej niso tako strogo upoštevali.

Jezera, v katerih se voda ustavlja, kvirajo zrak. Njih vodo je treba prej prečistiti in je še potem slaba. Ob jezerih se komarji kotijo v velikih množinah, da bi človek ne verjel, ako ji ni videl na lastne oči. Komaj zaide sonce, se že usujejo na ljudi in živali. Gorje mu, kdor ima takrat okno še odprto! Silno nadležne so tudi neke vrste muhe, ki pa pridejo ob sončnem vzhodu, ko so se komarji umaknili. Še enkrat tako velike so kakor konjski obadi; na njihov pik priteče kri v kapljah.

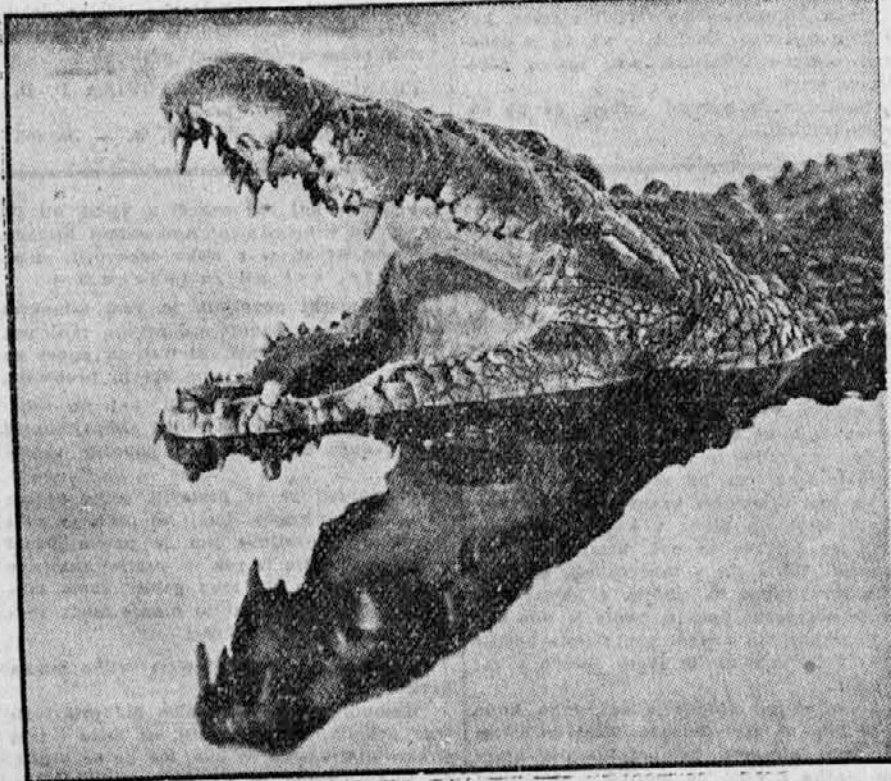
In vendar bivačo tudi v teh krajih črnci. To so Neurei. Njihove raztresene kočje stojijo daleč od reke. Odkar so postali trgovci do njih nasilni, ne prinášajo več slonove kosti k ladjam. Govorijo isti jezik kakor Siluki. Neurei so neomikani, poživljeni in zelo leni; po cele ure sedijo in bulijo predse.

deževalec hodil od vasi do vasi in jim brnil hoditi k ladjam; kdor bo šel, ga bodo duhovno kaznovali s smrtjo. Zato so se poveljnik ladij posvetovali, ali bi ga ne kazalo zalesti in ubiti. Vsi so bili za to, le Knoblehar je ugovarjal; razumel je vedenje črncev, saj je vedel, kaj so trgovci počeli z njimi. — To pot so ga trgovci ubogali.

22. decembra so se pripeljali do vasič Augvén, kjer je pozneje stala misijonska postaja Sveti Križ. Nikjer nobenega drevesa, kočje zelo bome. Tu so prvič videli vodno rastlino, ki ji Arabci pravijo soteb, domačini pa gor. Podobna je povodni cvetlici lotusu. V vodi naredi gomolje kakor droban krompir, ki imajo rdečkasto kožo in so vodenega, kislastega okusa. Iz cveta se razvija glavica,

Ribji lov v plitvini v pragozdu. Domačini so spretni ribiči s spletenimi košarami, večjih rib pa se lotijo z lokom in puščico. V tej strelski umetnosti so prav posební mojstri

Strah afriških ribičev in splavarjev, ki ga je večkrat na svoji poti srečal tudi Knoblehar. Pred takim žrelom bi pač nihče dolgo ne pretakal »krokodilovih solz«